

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫ

2018-ЖЫЛ ҮЧҮН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНДАГЫ ДИН ЭРКИДИГИ ЖӨНҮНДӨ ЭЛ АРАЛЫК ОТЧЕТ

Кыскача баяндама

Конституция абийир жана дин тутуу эркиндигин кепилдейт, ошондой эле диний топторго диний жек көрүүчүлүктү козуткан иш-аракеттерди жасоого тыюу салат. Анда дин мамлекеттен бөлүнгөндүгү белгиленген жана диний бирикмелердин саясий максаттарды көздөшүнө тыюу салынган. Мыйзам бардык диний топтор мамлекеттик органдарда каттоого алынышын талап кылат жана катталбаган диний топтордун ишмердигине тыюу салат. Бийлик экстремисттик деп эсептеген 21 “диний багыттагы” топтун ишмердигине тыюу салууну колдоп, жүздөгөн адамды экстремисттик окуялар деп эсептеген учурларга катыштыгы бар деген айыптоо менен камакка алып, камакка алынгандардын саны 2017-жылга караганда көбөйгөн. Дин иштери боюнча мамлекеттик комиссия (ДИМК) 2009-жылы коомчулукту диний эркиндиктин чектелишине карата тынчсыздануудан арылтуу максатында иштелип чыккан “Дин тутуу эркиндиги жөнүндө” мыйзамга түзөтүүлөрдү киргизүүнүн долбоорун кайра карап чыкты. Антсе да сунушталып жаткан түзөтүүлөр “батирлерди кыдыруу түрүндөгү прозелитизмге” жалпы тыюу салууну карайт. Айрым диний топтор түзөтүүлөр диний уюмдарды каттоо процессин дагы кыйындатат деп эсептешет. Жыл аягына карата ДИМК түзөтүүлөрдү парламенттин кароосуна алып келген жок. Бейөкмөт уюмдарынын (БӨУ) маалыматы боюнча, экстремисттерге каршы антитеррордук чараларды көрүүнүн жүрүшүндө мамлекеттик органдар тарабынан ондогон жарандар “экстремисттик” материалдарды сактап жүргөндүгү үчүн камакка алынган. Мында кандай материалдар “экстремисттик” болуп санала тургандыгынын критерийлери так жүйөлөнгөн эмес. Иегова күбөлөрү жана Ахмадия мусулмандар жамааты мурдагыдай эле расмий диний топтор катары катталууда кыйынчылыктарга дуушар болушкан. БӨУ маалыматына караганда, бийлик тыюу салынган диний топтор менен байланышта болгондугу үчүн соттолгон адамдарга диний материалдарды берип турган эмес.

Январь айында белгисиз адамдар Кажы-Сай айылындагы баптисттик чиркөөнү өрттөп жиберешкен. Чиркөөнүн лидерлеринин сөзүнө караганда, бул атайылап өрт коюу болгон. Ошондой эле эл аралык бейөкмөт «Форум 18» уюмунун маалыматы боюнча,

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫ

январда жергиликтүү диний ишмердин жетекчилиги алдындагы адамдардын тобу Жети-Өгүз районундагы коомдук көрүстөнгө христиан каада-салты боюнча көмүүгө тоскоолдук кылган.

АКШ Элчиси жана элчиликтин башка кызматкерлери мамлекеттик кызмат адамдары менен диний азчылыктардын топторунун ишмердигине байланышкан чектөөлөрдү, ошондой эле “Дин тутуу эркиндиги жөнүндө” мыйзамга сунушталган түзөтүүлөрдү талкуулоо үчүн жолугушууларды өткөрүшкөн. Элчиликтин өкүлдөрү диний лидерлер, анын ичинде муфтияттын бөлүмдөрүнүн директорлору, бейөкмөт уюмдарынын өкүлдөрү менен толеранттуулук жана диний топторго сый-урмат менен мамиле кылуу маселелерин талкуулоо максатында дайыма жолугуп турушкан. Элчиликтин агартуучулук программалары, өзгөчө жергиликтүү жаштарга арналган программалары диний сабырдуулук жана диалог маселелерине басым жасайт.

I-бөлүк. Диний демография

АКШ өкмөтүнүн маалыматына караганда, калктын жалпы саны 5,8 миллион адамды түзөт (2018-жылдын июль айындагы маалыматка ылайык). Өкмөттүн божомол эсеби боюнча калктын 90 пайызы мусулман, алардын басымдуу көпчүлүгү – сүннөттөр. Өкмөттүн маалыматы боюнча, азчылыктагы шейиттер мусулман калкынын 1 пайызын түзөт. Эл аралык уюмдун маалыматына ылайык чакан Ахмадия мусулмандары жамааты бар, алардын саны 1000ге жакын жана өкмөттүн маалыматтарында чагылдырылган эмес. Өкмөттүн божомол эсеби боюнча, калктын 7 пайызга жакыны христиан динин тутунушат, анын ичинде болжол менен 3 пайызы – православдык христиандар. Иудейлер, буддачылар, бахаилер жана өз алдынча топтор болжол менен калктын 3 пайызын түзөт.

Улуттук статистика комитетинин маалыматы боюнча, этникалык кыргыздар болжол менен калктын 73 пайызын түзүшөт, ал эми этникалык өзбектер болжол менен 15 пайызды түзүшөт. Этникалык кыргыздар менен этникалык өзбектер, негизинен, мусулмандар болуп саналышат, буга байланыштуу ислам шаардагы да, айыл жергесиндеги да негизги дин болуп саналат. Этникалык орустардын басымдуу көпчүлүгү орус православдык чиркөөсүнүн же протестанттык конфессиянын биринин жактоочулары болуп эсептелинет. Орус православдык чиркөөсүнүн жана башка мусулман эмес диний топтордун мүчөлөрү, негизинен, ири шаарларда жашашат.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫ

II-бөлүк. Өкмөттүн дин тутуу эркиндигине сый-урматынын абалы

Ченемдик-укуктук база

Конституция абийир жана дин тутуу эркиндигин, жеке өзү же башкалар менен бирдикте каалагандай динди тутууга же дин тутпоого болгон эркиндикти, ошондой эле өз диний же башка ынанымдарын билдирүүдөн баш тартууга болгон укукту кепилдейт. Конституция диний жек көрүүчүлүктү козуткан иш-аракеттерге тыюу салат.

Конституция дин мамлекеттен бөлүнгөндүгүн белгилейт. Анда динге негизделген саясий партияларды түзүүгө жана диний бирикмелердин саясий максаттарды көздөшүнө тыюу салынган. Конституция кайсы бир динди мамлекеттик же милдеттүү катары дайындоого тыюу салат.

Мыйзам бардык диндер жана диний топтор үчүн бирдей укуктарды белгилейт. Ал “башкаларды көшөрүп, өз динине киргизүүгө багытталган иш-аракеттерге (прозелитизм)” жана ДИМКте катталбаган топтордун миссионердик ишмердиги катары аныкталган “каалагандай мыйзамсыз миссионердик ишмердикке” тыюу салат. Мыйзам ошондой эле жашы жете электерди уюшкан мүнөздөгү, прозелиттик ишмердик жүргүзгөн диний топторго ата-энесинин жазуу түрүндөгү макулдугу болмойунча тартууга тыюу салат.

Мыйзамдар бардык диний уюмдар, анын ичинде диний мектептер ДИМКте каттоодон өтүшүн талап кылат. ДИМК мыйзамдын дин маселелерине тиешелүү жоболорун сактоо боюнча көзөмөл кылуу үчүн жооптуу болуп саналат. Мыйзам катталбаган диний топтордун ишмердигине тыюу салат. Каттоого туруу үчүн кайрылган топтор арыз жазып, диний уюмдун уставын, уюштуруу жыйынынын протоколун жана уюштуруучулардын тизмесин бериши керек. Диний уюмдун ар бир жамааты өзүнчө катталышы керек жана 200дөн кем эмес резидент-катышуучусу болушу зарыл. Чет элдик диний уюмдар ДИМКтеги каттоосун жылына бекемдеп турууга тийиш.

Диний уюмдун ишмердиги мыйзамдын талаптарына шайкеш келбеген учурда же мамлекеттин улуттук коопсуздугуна, социалдык туруктуулукка, этностор аралык же конфессиялар аралык гармонияга, ден-соолукка же адеп-ахлакка коркунуч туудурганда

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫ

ДИМК ошол диний уюмду каттоого алуудан баш тартуусуна мыйзам жол берет. Ошондой эле ДИМК белгилүү бир диний топтун пландалган ишмердиги диний мүнөздө эмес деп эсептесе, аны каттоодон баш тартып же каттоого алууну кийинкиге жылдырып коюуга укугу бар. Каттабай койгон учурда арыз берүүчүлөр кайрадан арыз менен кайрылууга же сотко апелляция менен кайрылууга укугу бар. Мыйзам катталбаган диний уюмдарга имараттарды ижарага алууга жана диний каада-салттарды жасоого (диний кызматтарды жүргүзүүгө) тыюу салат. Бул талапты бузгандыгы үчүн 500 сом өлчөмүндө (7 АКШ доллары) административдик айып салынат.

ДИМКтен катталууга уруксат алгандан кийин диний уюм Юстиция министрлигинде юридикалык жактын макамына ээ болуу үчүн каттоо процессин аягына чыгарышы керек. Бул ага мүлккө ээ болууга, банктык эсептерди ачууга, ошондой эле башка ишмердикти жүргүзүүгө мүмкүнчүлүк берет. Уюм Юстиция министрлигине арыз жана уюмдун уставы менен кайрылып, анда административдик түзүм, башкармалыктын мүчөлөрүнүн жана уюштуруучулардын тизмеси көрсөтүлүшү керек. Эгер диний уюм коммерциялык ишмердик менен алектенсе, салык төлөшү керек болот. Мыйзамга ылайык, диний уюмдарга диний ишмердик жүргүзүү үчүн салык төлөөдөн бошотулган коммерциялык эмес уюмдардын макамы берилет.

Мыйзамга ылайык, уюмдун мыйзам талаптарын бузуп жаткандыгы туурасында ал уюмга жазуу жүзүндө ДИМК тарабынан кабар берилгенден кийин ДИМКке ошол диний уюмдун ишмердигине тыюу салуу боюнча ыйгарым укуктар берилет. Уюм бул чечимге каршы болсо, сотко кайрылса болот.

Конституция диний топторго “социалдык, расалык, улуттар аралык, этностор аралык жана диний кастыкты козутууга багытталган уюшкан ишмердикке катышууга” тыюу салат. Улуттук, расалык же диний кастыкты козуткандыгы үчүн айыптоочу өкүм үч жылдан сегиз жылга чейин түрмөгө камоону, ал эми ишмердиги этникалык, расалык же диний кастыкты козутууга багытталган уюмду түзгөндүгү үчүн өкүм беш жылдан он жылга чейин түрмөгө камоону камтыйт. Улуттук, расалык же диний жек көрүүнүн негизинде адам өлтүрүү үчүн өмүр бою түрмөгө камалуу жазасы каралган.

Мыйзамда террорчулук жана экстремизм үчүн соттолгон камактагыларга өзүнчө түрмө каралган, ошондой эле өлкөдөн тышкары жактарда террорчулук жана экстремисттик

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫ

мүнөздөгү кылмыштарды жасоо көндүмдөрүнө ээ болуу боюнча атайын даярдиктан өткөнү аныкталган учурда Кыргызстандын каалаган жаранын жарандыктан ажыратуу мүмкүнчүлүгүн белгилейт. Мыйзамда «экстремисттик ишмердик» конституциялык түзүлүштү күч менен кулатууга; өлкөнүн коопсуздугун бузууга; зомбулукка же расалык, улуттук, диний себептер боюнча зомбулукка шыкак берүүгө; экстремисттик уюмдардын символдору менен атрибуттарын жайылтууга; идеологиялык, саясий, улуттук же диний жек көрүүчүлүктүн же кастыктын негизинде массалык баш-аламандык уюштурууга же вандализм актыларын жасоого; каалагандай социалдык топко карата зомбулук же кастык кылууга чакырык жасоолорго багытталган иш-аракет катары аныктайт.

Мыйзамга ылайык, катталган диний уюмдардын кызыкчылыктарын көздөгөн адамдар гана миссионердик ишмердик жүргүзүүгө укугу бар. Эгер чет элдик миссионер ДИМК колдогон уюмдун өкүлү болсо, ал виза алуу үчүн Тышкы иштер министрлигине кайрылышы керек. Визалар бир жылдык мөөнөткө жарактуу болуп саналат жана миссионерлерге өлкөдө үч жыл катары менен иштегенге мүмкүнчүлүк берет. Бардык чет элдик топтор, анын ичинде миссионерлер, ушул чектөөлөрдүн алкагында иш алпарып, жылына кайра каттоодон өтүп турушу зарыл. Мыйзамдын жоболорун сактабаган диний топтордун өкүлдөрүнө айып салынып, депортация кылынат. Мыйзамды бузуу 1000 сом өлчөмүндө (14 АКШ доллары) айып салууга, ал эми чет элдик миссионерлер тарабынан мыйзам бузулса депортация кылууга алып келет.

Мыйзамда диний уюмдардын белгиленген жол-жоболорго ылайык диний адабият менен материалдарды өндүрүүгө, сатып алууга, ташып чыгууга, ташып кирүүгө жана жайылтууга болгон укугу каралган, бул жол-жоболордо мамлекеттик эксперттердин күчү менен экспертиза жасалышы мүмкүн экендиги белгиленген. Мыйзамда диний материалдарды (адабият жана башка басылмалар, аудио- же видеоматериалдар) мамлекеттик экспертизадан өткөрүү талабы жок, ошондой эле диний эксперттер жетекчиликке ала турган критерийлер аныкталган эмес. Мыйзам диний адабият менен материалдарды коомдук жайларда, үйлөрдү кыдырганда, мектептерде жана башка мекемелерде болгондо жайылтууга тыюу салат. Мыйзамда бузуулардын мүнөзүнө жараша айып салуулар каралган.

Мыйзам мамлекеттик светтик мектептерге диний курстарды уюштурууга уруксат берет. Ал курстарда диндердин тарыхы жана мүнөзү талкууланат жана диний доктрина же

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫ

кандайдыр бир конкреттүү бир динди колдоого алуу мындай курстардын предмети болуп калбашы керек. Жеке диний мектептер ишмердигин жүргүзүү үчүн ДИМКте катталууга тийиш.

Мыйзамга ылайык, дин тутуу аскерде кызмат өтөөдөн же абийир себептеринен улам кызмат өтөөдөн бошотуу үчүн негиз болуп саналат. Абийир себептеринен улам кызмат өтөөдөн баш тартуу үчүн 18 000 сом өлчөмүндө төлөм алынат (260 АКШ доллары). Аскерге чакырылуучу эркек балдар 27 жашка чыкканга чейин ушундай төлөмдү төлөп коюшу зарыл. Ушул курактык чектөөгө чейин төлөнбөсө 240 сааттык коомдук иштерге тартууга же 20 000 сом (290 АКШ доллары) өлчөмүндөгү айып салынууга алып келет. Аскердик милдетин өтөөдөн качкандарга жана аскердик кызматка чакыруу жөнүндө мыйзамдын жоболоруна дал келбеген аскерге чакырылган жарандарга айып салынат же эки жылга чейинки мөөнөткө түрмөгө камалат. Альтернативдик кызмат жок, коомдук иштер абийир себептеринен улам аскердик кызмат өтөөдөн баш тартканда 18 000 сом (260 АКШ доллары) төлөбөгөн учурда гана дайындалат.

Өлкө “Жарандык жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактыга” мүчө-мамлекет болуп саналат.

Бийликтин иш-аракеттери

Өкмөт өзү “экстремисттик” деп эсептеген 21 “диний багыттагы” топтун, анын ичинде Аль-Каида, Талибан, Чыгыш Түркстандын Ислам кыймылы, Күрддөрдүн элдик конгресси, Чыгыш Түркстан боштондук уюму, Хизб ут-Тахрир, Ислам жихады биримдиги, Түркстандын Ислам партиясы, Биригүү Чиркөөсү (Мун Сон Мен), Ат Такфир Валь-Хиджра, Жайшуль Махди, Джундь-аль Халифат, Ансаруллох, Ат-Такфир валь Хиджра, Акромия, ИЛИМ, Джебхат ан-Нусра, Катибат аль-Имам аль-Бухари, Жаннат Ошиклари, Джамаат ат-Таухид валь-Джихад жана Якын инкар сыяктуу уюмдардын ишмердигине тыюу салууну күчүндө калтырды. Мамлекеттик органдар чечен ислам согушчандарынын лидери А.Тихомировдун (Саид Бурятский) бардык материалдарына жана ишмердүүлүгүнө тыюу салуу саясатын улантты, анын ишмердиги менен материалдарын Бишкек райондук соту 2014-жылы экстремисттик деп тааныган.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫ

ЖМК кабарлагандай, 19-сентябрда ДИМКтин сунуштамасы боюнча Ички иштер министрлиги Ысык-Көл облусунун эки тургунуна карата, алардын сөзү боюнча, Хизб ут-Тахрир уюмуна байланышкан экстремисттик мүнөздөгү материалдарды сактап жүргөндүгү үчүн эки кылмыш ишин козгогон.

Укук коргоо органдары жыл башынан берки алгачкы алты айда алар тарабынан диний себеп боюнча 358 экстремизм учуру катталгандыгын билдиришти. Анын ичинен 213 учур боюнча кылмыш иши козголгон. Экстремисттик эпизоддордун катарына “диний багыттагы” тыюу салынган уюмга мүчө болуу, тыюу салынган уюмга байланышкан материалдарды сактап жүрүү, тыюу салынган уюмдун атынан жүргүзүлгөн прозелитизм же ал тарабынан каржылануу кирет. Салыштыра келсек, 2017-жылы экстремизмге байланышкан 597 эпизод катталган (2016-жылга караганда 35,3 пайызга көп), алардын негизинде 229 кылмыш иши козголгон. Ички иштер министрлигинин баяндамасына ылайык жыл башынан берки алгачкы алты айда 285 адам экстремизм жана террорчулук үчүн камакка алынып, 3586 даана экстремисттик материалдар алып коюлган. Укук коргоо органдары жүргүзгөн талдоо ички экстремизм өсүп бараткан тенденцияны көрсөттү, мында 2010-жылы мамлекет 101 «экстремизм» эпизодун аныктаса, 2017-жылы 597 эпизод аныкталгандыгы белгиленген. Террорчулук жана экстремизм үчүн жарандыктан ажыраткан учурлар туурасында эч кандай маалымат келип түшкөн эмес, бирок этникалык өзбектер жалган көрсөтмөлөрдүн же жасалма далилдердин негизинде тыюу салынган адабиятты сактаган же тыюу салынган уюмдарды колдогон деген айыптоолор менен кармалып, камакка алынгандыгын билдиришкен.

Бейөкмөт уюмдарынын маалыматы боюнча, экстремисттерге каршы антитеррордук иш-чаралардын жүрүшүндө бийлик ондогон жарандарды “экстремисттик” материалдарды сактап жүргөндүгү үчүн камакка алган, бирок мындай материалдардын критерийлери так жүйөлөнгөн эмес. 17-сентябрда Human Rights Watch эл аралык уюму “Биз такай коркуп жашайбыз: Кыргызстанда экстремисттик материалдарды сактап жүрүү» деген аталышта баяндама жарыялаган. Анда укук коргоо органдарынын кызматкерлерин “экстремисттик” материалдары бар деп аныкталган шектүүлөргө карата кыйноолорду колдонгон жана акча талап кылган деп айыптаган учурлар камтылган. Баяндамада экстремисттик материалдарды сактап жүргөндүгү үчүн жазыктык куугунтуктоого алуу Жазык кодексинин 299-беренесинин 2-пунктуна ылайык жүзөгө ашырыла тургандыгы белгиленген. Өлкөдө террорчулук менен экстремизмге шектелген адамдарга айып тагууда

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫ

бул берене кенири колдонулуп келет. 2010-жылдан бери бул берене боюнча бери эле дегенде 258 адам соттолгон. Баяндамада жүздөгөн шектүү делген адамдар коюлган айыптоолор боюнча сотту күтүп жаткандыгы жана алардын саны жыл сайын жогорулап бараткандыгы, жыл башынан берки алгачкы тогуз ай ичинде 167 жаңы кылмыш иши ачылгандыгы айтылган.

Бир жыл ичинде ДИМК 2009-жылдагы Дин тутуу жөнүндө мыйзамга түзөтүүлөрдү киргизүү боюнча долбоорду кайрадан карап чыгып, киргизилип жаткан өзгөртүүлөрдү талкуулаган эки коомдук угууну уюштурду. Социалдык маселелер, билим берүү, илим, маданият жана саламаттык сактоо боюнча парламенттик комитет 2017-жылы сунушталган түзөтүүлөрдү колдогону менен ДИМК аларды кайра карап чыгуу максатында парламенттен кайра чакыртып алган. Кайра каралып чыккан түзөтүүлөрдө батирлерди кыдыруу түрүндөгү прозелитизмге тыюу салууну жана өкмөткө чет өлкөдөн диний билим алуусу жөнүндө кабарлоо талабы камтылган. Айрым диний топтор ДИМК менен кеп-кеңешүү өткөргөндөн кийин сунушталган түзөтүүлөр өзгөргөндүгүн билдиришкен. Мисалы, ДИМК диний уюм катары каттоо үчүн зарыл болгон мүчөлөрдүн санын жогорулатуу (200дөн 500гө чейин) жөнүндө өзгөртүүнү жокко чыгарды. Бул катталган диний уюмдарга белгилүү бир калктуу пунктта дин тутунгандардын саны канча экендигине карабастан бүт өлкө боюнча филиалдарын түзүүгө мүмкүнчүлүк берди. БӨУ менен диний топтор да ДИМКта катталууга кошумча катары диний уюмдарды каттоону жергиликтүү кеңештер менен макулдашуу зарылдыгын жокко чыгарган түзөтүү да позитивдүү чечим экендигин белгилешкен. Антсе да мамлекеттик кызмат адамдары менен болгон жолугушууда Иегова Күбөлөрү кайра каралып чыккан түзөтүүлөр боюнча тынчсыздануусун билдирип, түзөтүүлөрдө алардын өз ынанымын башка адамдар менен бөлүшүүгө болгон жөндөмдүүлүгүнө, жергиликтүү жамааттарын каттоого терс таасирин тийгизе турган элементтер камтылгандыгын билдиришкен. Сентябрьда Иегова Күбөлөрү түзөтүүлөрдүн долбоору боюнча өз тынчсызданууларын Варшавада өткөн Европа Коопсуздук жана Кызматташтык Уюмунун (ЕККУ) Адамдык ченемдер бөлүмүнүн өткөн кеңешмесине болгон кайрылуусунда чагылдырышкан. Жылдын аягына чейин ДИМК түзөтүүлөрдү парламенттин кароосуна киргизген жок.

Диний топтор ДИМКте каттоо процесси өтө машакаттуу жана кыйынчылыктуу экендигин жана бир айдан бир нече жылга чейинки убакытты талап кылгандыгын айтышкан. Айрым катталбаган топтор, өзгөчө мурун каттоодон өткөн жана жылына өтүү керек болгон кайра

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫ

катталууну күтүп жаткан чет элдик диний уюмдар такай жүргүзө турган диний каада-салттарын өкмөттүн кийлигишүүсүз өткөрө ала тургандыгы туурасында кабарлап турушкан. ДИМК бир жыл ичинде бир еврейлик, бир буддалык жана 12 бахаисттик конгрегацияны каттагандыгын кабарлады.

Өкмөт Ахмадия мусулмандар жамаатын азырынча тыюу салынган уюмдардын катарына киргизбегени менен бул жамааттын өкүлү алар дагы эле каттоодон өтө электигин бекемдеген. Адегенде уюм 2002-жылы каттоодон өткөн, бирок ДИМК 2012-жылдан тартып, анын ичинде 2018-жылы да, анын жылына кайра каттоодон өтүүсүн убактылуу токтотуп койгон.

Мыйзам диний адабиятты экспертизадан өткөрүүнү талап кылбаганы менен, калыптанып калган практикага ылайык, ДИМК диний уюмдар тарабынан кароого киргизилген жана өлкөгө алынып келип жаткан диний материалдарды текшерип турушу керектигин айтууда. Мурдагыдай эле диний топтор жер-жерлерде тараткысы келген диний адабиятка экспертиза жүргүзгөн эксперттерди жалдоонун же баалоонун конкреттүү жол-жоболору жок. Динди изилдеген окумуштуулардын пикири боюнча, ДИМК эксперт катары өз кызматкерлерин же агенттик эксперттик функцияларды аткаруу үчүн контракт түзгөн дин таануучуларды тандап алуусун улантууда. Диний топтордун жактоочулары ДИМК тандап алган эксперттер калыс эмес экендигин жана прокурорлордун кызыкчылыктарын коргоого ыктай тургандыгын, Жазык-процесстик кодекске ылайык расмий эксперт болуп саналбай тургандыгын айтышууда.

“Кыргызстандын баптисттеринин биримдигинин” маалыматы боюнча, жергиликтүү бийлик Жалал-Абад облусунун Кара-Көл шаарындагы баптисттик чиркөөнүн “турак-жай” деген макамын “сыйынуучу жай” кылып өзгөртүү жөнүндө өтүнүчүн колдобой койгон. Андан тышкары, Кара-Көл шаарынын мэриясы жергиликтүү бийлик органдары бекиткен аймактык таандык болуу шарттарын аткарбагандыгы үчүн чиркөөнү жаап салуу жөнүндө чечим кабыл алган. Кыргызстандын баптисттер биримдигинин жергиликтүү бийлик органдарынын мыйзам боюнча мындай ыйгарым укуктары жок экендигин айтып, бул чечимди мыйзамсыз деп атады. Баптисттер биримдиги ДИМКке бул маселеге байланыштуу бир нече ирет кайрылгандыгын, бирок маселе дагы эле жөнгө салына электигин билдирген.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫ

Диний топтордун өкүлдөрүнүн сөзүнө караганда, аскерий кызматты өтөөдөн, же аскерде кызмат өтөөдөн баш тартуу үчүн төлөнө турган акыны төлөөдөн баш тартуу мурдагыдай эле бул милдеттен абийир себептеринен улам баш тарткан адамдарга кыйынчылыктарды туудурууда, анткени аскерде кызмат өтөө алардын мамлекеттик органдарга жана көптөгөн жеке иш берүүчүлөрдө ишке орношуусунун милдеттүү шарты болуп саналат.

Жыл бою ДИМК өлкөнүн бардык облустарында конфессиялар аралык диалог форумдарын өткөрдү. Бул форумдарга мусулмандардын, орус православдык чиркөөсүнүн, католиктердин, протестанттардын жана бахаичилердин өкүлдөрү, ошондой эле жарандык коомдун, жергиликтүү бийлик органдарынын өкүлдөрү, Ички иштер министрлигинин жана Улуттук коопсуздук мамлекеттик комитетинин кызмат адамдары катышты. Форумдун жүрүшүндө диний сабырдуулук, кызматташтык жана диний жамааттардын, мамлекет менен диний уюмдардын ортосундагы өз ара түшүнүшүү маселелерине өзгөчө көңүл бурулду.

III-бөлүк. Коомдун дин тутуу эркиндигине болгон сый-урматынын абалы

2-январда кол салуучулар Кажы-Сай айылындагы баптисттик чиркөөнү өрттөп жиберешкен. «Форум 18» уюмунун жаңылыктар кызматынын кабарында өрт койгонго чейин бир нече саат мурда үч жаш жигит аялдарды чиркөөгө баргандыгы үчүн опузалагандыгы айтылган. Баптисттер биримдигинин өкүлдөрү кабарлагандай, жергиликтүү укук коргоо органдары өрт койгон адамдарды таап, алар өз күнөөсүн мойнуна алып, чиркөөнүн ремонтко жумшалуучу чыгымдарынын бир бөлүгүн жабууга макул болушкан. Бийлик өрт койгондордун ким экендиги же бул кадамга барган себептери жөнүндө эч кандай маалыматты жарыялаган эмес.

«Форум 18» уюмунун маалыматы боюнча, мусулман эмес диний азчылыктар мурдагыдай эле каза болгон уюмдаштарын жалпы көрүстөнгө коюуда кыйынчылыктарга дуушар болууда. Январда «Форум 18» уюму кабарлагандай, 2017-жылдын ноябрында Жети-Өгүз районунда жергиликтүү ислам диний лидери жетектеген топ христиан маркумду бул жерге көмүүгө уруксат бербей койгон. Бул маалыматка жооп кайтарган ДИМК кызматкери мындай окуя болгон эмес деп айткан. 2017-жылы ДИМК коомдук көрүстөндөрдү диний белгиси боюнча бөлүштүрүү саясаты жөнүндө жарыялаган, бул саясат, анын сөзүнө караганда, өкмөттүн токтому менен жүзөгө ашырылмачы. ДИМК

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫ

бул саясатты диний азчылыктар каза болгон уюмдаштарын жалпы көрүстөнгө коюуда кыйынчылыктарга дуушар болууда деген билдирүүлөргө жооп катары иштеп чыккандыгын айткан; анткен менен ушул жылдын аягына карата бул саясат ишке ашырылган эмес.

Жарандык коомдун активисттеринин сөзүнө караганда, диний азчылыктардын топторун куугунтуктоо учурлары, эреже катары, кыргыз улутундагы калк басымдуулук кылган чакан шаарларда жана айылдарда орун алган. «Форум 18» уюмунун маалыматы боюнча, 15-октябрда Элдос Саттар уулу Тамчы айылында өзүнүн протестанттык диний ынанымдары үчүн кол салууга дуушар болгон. Саттар уулу аны үч айылдашы каапыр деп атап, сабап салышканын айткан. Кол салуунун натыйжасында Саттар уулунун жаагы сынып, ага операция жасоого туура келген. Тамчы айылынын милициясы кол салууда диний себептер болгондугун четке кагып, “бейбаштыктан” улам кол салуу болгон деп билдирген. Саттар уулу кол салгандардын биринин үй-бүлөсү ал ооруканада жатканда да коркутуп-үркүтүүгө аракет кылгандыгын кабарлаган.

IV-бөлүк. АКШ Өкмөтүнүн саясаты

АКШ элчиси жана элчиликтин башка кызматкерлери өкмөттүн өкүлдөрү, анын ичинде ДИМКтин башчысы жана орун басары, муфтияттын жогорку кызматтагы чиновниктери менен такай жолугуп турушкан. Февралда АКШнын Убактылуу ишке ишенимдүү инсаны ДИМКтин башчысы жана диний уюмдардын өкүлдөрү менен дин тутуу, көз карандысыз диний топторду каттоо тууралуу мыйзамга сунушталган өзгөртүүлөрдү, көз карандысыз диний топторду каттоо, бири-бирине барып-келүү жолу менен диний сабырдуулукту колдоо боюнча иш-аракеттерди, ошондой эле диний сабактарды окутуучулардын квалификациясын жогорулатуу программаларын, диний мекемелердеги билим берүү сапатын талкуулоо максатында жолугушкан.

Элчиликтин кызматкерлери муфтияттын өкүлдөрү, диний азчылыктар топторунун лидерлери, БӨУ жана жарандык коомдун өкүлдөрү менен террорчулук жана экстремизм жөнүндө мыйзамды, көз карандысыз диний топторду каттоо мүмкүнчүлүгү жана диний азчылыктардын укуктары маселелерин талкуулоо боюнча иштешүүсүн улантышты.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫ

Элчилик көрүнүктүү диний лидерлер тобунун АКШ өкмөтүнүн программасынын алкагында АКШ менен Кыргызстандын коомундагы диндин ролу жөнүндө пикир алмашуу үчүн баруусуна демөөрчүлүк кылган. Октябрда Элчилик Кошмо Штаттардан мусулман диний ишмерин кабыл алган. Анын максаты диний ишмерлердин тобун АКШга иш сапарга даярдоо болгон. Элчилик алыскы райондордо окугандарга диний сабырдуулук жөнүндө маалымат жеткиликтүү болушу үчүн жергиликтүү медреселерде англис тилин үйрөтүү курстарын жана кесиптик-техникалык даярдыкты каржылоону улантты.